

**XXI АСРДА БИОЛОГИЯНИНГ РИВОЖЛАНИШ
ИСТИҚБОЛЛАРИ ВА УЛАРДА
ИННОВАЦИЯЛАРНИНГ АҲАМИЯТИ**

**ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ БИОЛОГИИ
В XXI ВЕКЕ И ЗНАЧЕНИЕ В НИХ
ИННОВАЦИЙ**

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ**

**АБДУЛЛА ҚОДИРИЙ НОМИДАГИ
ЖИЗЗАХ ДАВЛАТ ПЕДАГОГИКА ИНСТИТУТИ**

**XXI АСРДА БИОЛОГИЯНИНГ РИВОЖЛАНИШ ИСТИҚБОЛЛАРИ
ВА УЛАРДА ИННОВАЦИЯЛАРНИНГ АҲАМИЯТИ**

**Биология ва уни ўқитиш методикаси кафедраси профессори Хударган
Мавлонов таваллудининг 75 йиллигига бағишланган**

**Республика илмий анжумани материаллари
(2021 йил 15 апрель)**

**ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ БИОЛОГИИ В XXI ВЕКЕ И
ЗНАЧЕНИЕ В НИХ ИННОВАЦИЙ
МАТЕРИАЛЫ**

**Республиканская конференция, посвящённая к 75-летию профессора
кафедры биологии и методики её преподавания Хударгана Мавлонова
(15 апреля 2021 года)**

Жиззах-2021

УДК: 581.5 (09)

ББК: 28.58 Г

Э-59

“XXI асрда Биологиянинг ривожланиш истиқболлари ва уларда инновацияларнинг аҳамияти” мавзусидаги республика илмий анжумани материаллари

Жиззах 2021. – 498 бет.

Таҳрир хайъати:, проф. п.ф.д. Ш.С.Шарипов, таҳрир хайъати раиси б.ф.н. доц. Қодиров Ғ., таҳрир хайъати ўринбосари проф., б.ф.д. Раҳмонқулов У. доц., б.ф.д. (PhD) Азимова Д.Э. б.ф.д. (PhD). Авалбоев О.Н. б.ф.д. (PhD). Абдуллаева Н.С. б.ф.д.(PhD). Ҳамраева Н.Т. Усанов У.Н.

Тўплам редакторлари: б.ф.д.(PhD)., доц. Азимова Д.Э., б.ф.д.(PhD). Авалбоев О.Н., б.ф.д.(PhD). Ҳамраева Н.Т.

Ушбу тўплам Жиззах давлат педагогика институтида 2021 йил 15 апрелда бўлиб ўтган Республика илмий анжумани материалларидан иборат.

Уларда флора, систематика ва юксак ўсимликлар географияси, биологикхилма-хилликни ўрганиш ҳамда ноёб, йўқолиб бораётган ўсимлик ва ҳайвон турларининг муҳофазаси, ўсимликлар қоплами, ресурсларини ўрганиш, структуравий ботаника, экология, интродукция, сув ва қуруқлик ценозлари ҳайвонларни ўрганиш, паразитлар ва энтомокомплекслари шакллантирувчи, ҳаракатлартирувчи тадқиқотларнинг замонавий муаммолари бўйича олиб борилган тадқиқотларнинг натижалари келтирилган.

Мақолалар тўплами илмий ҳодимлар, қишлоқ хўжалиги ва сув хўжалиги мутахасислар, олий ва ўрта махсус ўқув юртлари ўқитувчи, талабалари ҳамда тадқиқотчилар учун мўлжалланган.

Мазкур тўплам Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта махсус таълими вазирлигининг 2021 йил 2 мартдаги 78-Ф-сонли фармойиши асосида нашрга тавсия этилган.

harakat qiladi. O`quvchini tayyor bilim qabul qiluvchi emas, balki sinfda o`quv jarayonining faol ishtirokchisiga aylantirish uchun munozara qilishga yo`llaydi.

O`quv jarayonida pedagogik texnologiyalardan foydalanish ta`lim samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Ishmuhamedov R. O`quv jarayonida interfaol uslublar va pedagogik texnologiyalarni qo`llash uslubiyati. - T.: RBIMM, 2008. – 68 b.
2. Ishmuhamedov R.J, Abduqodirov A., Pardaev A. Direktorning ish kitobi (amaliy tavsiyalar). – T.: «Fan va texnologiya» nashriyoti, 2007. – 122 b.
3. A.T. G`ofurov va boshqalar. Biologiyani o`qitishning umumiy metodikasi. O`quv-metodik qo`llanma. T., 2005 yil. 152 b.
4. Sayidahmedov N.S., Abduraximov S.A. Pedagogik mahorat va pedagogik texnologiya. Monografiya. T. 2010 yil. 94-97 betlar
5. Tolipova J.O., G`ofurov A.T. Biologiya o`qitish metodikasi. O`quv-metodik qo`llanma. “Bilim” 2004 yil. 160 b.
6. Tolipova J.O. Biologiyani o`qitishda pedagogik texnologiyalar. O`quv qo`llanma. Nizomiy nomidagi TDPU. Toshkent 2005 yil. 128 b.
7. Tolipova J.O., G`ofurov A.T. Biologiya ta`limi texnologiyalari. T. “O`qituvchi” 2002 yil. 128 b.

AN`ANAVIY DARS SHAKLLARINI PEDAGOGIK VA AXBOROT TA`LIM TEXNOLOGIYALAROI BILAN UYG`UNLASHTIRISH

Yu.E. Ikromova, A.F. Bahronova
Jizzax davlat pedagogika instituti

Hozirgi fan texnika yutuqlari hayotimizning barcha jabhalariga kirib ulgurdi, desak mubolag`a bo`lmaydi. Jumladan, ta`lim jarayoniga ham o`zining salmoqli ta`sirini ko`rsatmoqda. Ta`lim sohasida deyarli har daqiqa yuzaga kelayotgan yangiliklar, ilg`or pedagogik texnologiyalar bevosita, o`qitish jarayonining samaradorligi ortishiga xizmat qiladi.

Uzluksiz ta`lim tizimida tashkil etiladigan o`qitish jarayonining samaradorligini orttirish yuzasidan qabul qilingan me`yoriy hujjatlarda an`anaviy dars jarayonlarida pedagogik va axborot texnologiyalaridan foydalanish muhim vazifa sifatida belgilangan.

Haqiqatdan ham, axborotlar globallashtirish davrida ta`lim – tarbiya jarayonida pedagogik va axborot texnologiyalaridan foydalangan holda o`qitish samaradorligini orttirish hozirgi kunning dolzarb muammolaridan sanaladi.

Uzluksiz ta`lim tizimida pedagogik faoliyat ko`rsatayotgan o`qituvchilarning oldidagi muhim vazifalardan biri o`quvchilarning fan asoslarini o`zlashtirishga bo`lgan qiziqishlarini orttirish, mustaqil va ijodiy fikrlash ko`nikmalarini rivojlantirish asnosida ularning barkamolligini ta`minlash sanaladi. Bunday ulkan murakkab, shu bilan birga ma`suliyatli faoliyatni samarali natijasiga erishishda esa an`anaviy dars jarayonini to`g`ri tashkil etish juda ham muhim ahamiyat kasb etadi.

Ammo hozirgi zamon ta'lim muassasalarida o'z yetakchiligini saqlayotgan an'anaviy ta'lim jarayoni oldiga qo'yilgan davlat va ijtimoiy buyurtmani amalga oshirishga o'z qiziqishini qilmogda.

Taniqli didakt olim M.N. Maxmutovning fikriga ko'ra o'quv jarayonini tashkil etishning an'anaviy tuzilishi o'quvchilarning fikrlash qobiliyatini yetarli darajada rivojlantira olmaydi, ularning bilim olishga bo'lgan ehtiyojlarini, fanga bo'lgan qiziqishlarini rivojlantirmaydi, faol fikrlashni vujudga keltira olmaydi, hamda bilimni e'tiqodga, e'tiqodni esa, ongli ijtimoiy maqsadga muvofiq faoliyatga aylantirishni ta'minlay olmaydi¹.

Darhaqiqat, an'anaviy ta'lim jarayonini zamonaviy pedagogik texnologiyalarga asoslangan ta'lim jarayoni bilan taqqoslaganda ular o'rtasidagi farq aniq ko'zga tashlanadi.

Uzluksiz ta'lim tizimida tashkil etiladigan ta'lim – tarbiya jarayonida o'qituvchi pedagogik va axborot texnologiyalaridan uzviy foydalanish, pedagogik texnologiyalar tarkibiga kiradigan o'qitish metodlarining turlari haqida to'liq ma'lumotga ega bo'lishi samaradorlik kafolati sanaladi.

O'qituvchi ta'lim – tarbiya jarayonida pedagogik va axborot texnologiyalar, o'qitish metodlaridan o'z o'rnida va samarali foydalanish uchun muayyan metodik bilim, ko'nikma va malakalarga ega bo'lishi lozim.

Biologiya o'qituvchisi ta'lim-tarbiya jarayonida pedagogik va axborot texnologiyalarini uyg'unlashtirishda o'qitish metodlarining turlarini, ularga mansub usullarni, foydalanish yo'llarini yaxshi bilishi lozim. Ta'lim-tarbiya jarayonida pedagogik texnologiyalardan samarali foydalanish uchun ularning tarkibiga kiradigan o'qitish metodlarini aniqlash, ularning ichida tizim hosil qiluvchi yetakchi metodlarni ajratib ko'rsatish zarurati vujudga keladi.

Bunday metodlarga quyidagilarni hech ikkilanmasdan kiritib o'tish mumkin:

✓ Konferensiya metodi:

Bunday metod qo'llanilgan dars, erkin, mustaqil fikrlash ko'nikmalarini shakllantirishga asoslangan bo'lib, o'quvchi – talabalar muammoli vaziyatni o'zlarini yaratadilar, tanqidiy fikr yurita oladilar, o'zlarining fikrlarini mustaqil bayon etadilar, o'z – o'zlarini nazorat qiladilar, shu asosda konferensiya a'zolarining fikriga tahliliy fikr bilan murojat qila olish, mantiqiy fikrlash ko'nikmalariga ega bo'ladilar;

✓ Sirli harfdan sirli so'z metodi;

Ushbu metodni asosan, uyga vazifani bajarish berishda qo'llaniladi, o'quvchi – talaba o'ziga berilgan birgina kalit so'zni topish uchun, bir nechta boshqa savollarga ham javob berib boradi. Natijada butun bir mavzuga oid bilim, ko'nikmaga ega bo'ladi;

✓ Bir – biriga bog'laymiz metodi;

✓ Guruhda o'qitish metodi;

✓ Aqliy hujum metodi;

✓ Birgalikda o'qiyamiz metodi;

✓ “Qanday?” ta'lim texnologiyasi;

✓ “Nima uchun” ta'lim texnologiyasi va h.z.

Taniqli metodistlar tomonidan ishlab chiqilgan va amalda qo'llanilgan an'anaviy dars turlariga tarixiy va mantiqiy birlikning metodologik tamoyillariga asosan yondoshish lozim,

---

¹J.O.Tolipova “Biologiyani o'qitishda pedagogik texnologiyalar” Cho'lpon nashryoti.Toshkent 2011.

har bir dars o'z vaqtida didaktika yoki xususiy metodikaning yutug'i sanalgan, tegishli didaktik maqsadlar va mezonlarga javob bergan va amaliyotda muvaffaqiyatli qo'llanilganligini qayd etish zarur.

An'anaviy ta'lim texnologiyalariga asoslangan darsni ta'lim jarayonida tutgan o'rni va qimmatini kamaytirmagan holda, hozirgi zamon talablari asosida ularni takomillashtirish yo'llari ishlab chiqildi.

Mazkur darslarni takomillashtirishda quyidagilarga e'tibor qaratildi:

1. Pedagogik munosabatlarni insonparvarlashtirish.
  2. Hamkorlik pedagogikasiga amal qilish. Bunda pedagogik munosabatlarda hukmronlik qilayotgan avtoritar yondoshuvga barham berish.
  3. Sub'ekt-subyekt munosabatlarni vujudga keltirish. Ta'lim-tarbiya jarayonini o'quvchilar bilan hamkorlikda tashkil etish.
  4. Ta'lim jarayonini demokratizatsiyalash. o'quvchilarga o'z fikri va nuqtai nazarini erkin bayon etish, o'quv topshiriqlarini xilma-xillashtirish orqali ularga tanlash huquqini berish.
  5. O'quvchi shaxsini hurmat qilish, ularni kamsitish va o'rinsiz tanbehga barham berish.
  6. O'quvchilarning bilish faoliyatini faollashtirish, o'zaro hamjixatlikka asoslangan qulay ijtimoiy-psixologik muhit yaratish.
  7. O'quvchilarning ijodiy va mustaqil ishlarini samarali tashkil etish.
  8. Biologiya darslarida pedagogik va axborot texnologiyalarini uyg'unlashtirish;
- Biologiyani o'qitishda didaktik o'yin texnologiyasiga mansub konferensiya, matbuot konferensiyasi, ijodiy o'yin, ishbilarmonlar o'yini, o'yin mashqlar, hamkorlikda o'qitish texnologiyalarining barcha metodlari, modulli, muammoli ta'lim va axborot texnologiyalarini uyg'unlashtirgan holda o'z o'rnida foydalanish maqsadga muvofiq.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. J.O.Tolipova "Biologiyani o'qitishda pedagogik texnologiyalar" Cho'lpon nashryoti. Toshkent 2011.
2. J.O.Tolipova., G'ofurov A.T. Biologiya ta'limi texnologiyalari.T . «O'qituvchi» 2002.y
3. www. Ziyonet. uz
4. tdpu-INTRANET. Ped

ЦИФРОВИЗАЦИЯ – РАЗВИТИЯ

Мирзоева М.А., ХайитбоеваМ.Б
Джизакский государственный педагогический институт

Наша задача – обеспечить качественное образование за счет цифровой образовательной среды.

Ключевые слова: цифровизация, платформа, квалификация, развития, глобализация, локализация. национальное сознание, доступность, качество, эффективность.

16	N.S. Abdullayeva, D.A. Agzamova, A.B. Isomova. OLTINOVUZ QISHLOG'I ATROFI FLORASINI O'RGANISH.....	46
17	Н.С. Абдуллаева, Н.Ў. Алиева, А.Х. Мадаминова. ЖИЗЗАХ ШАХАР МАНЗАРАЛИ ЎСИМЛИКЛАРНИ ЎРГАНИШ.....	50
18	Н.Т.Хамраева, Г.С. Бердиёрова. ТИКОНЛИ КОВУЛ ЎСИМЛИГИ МЕВАСИДАН КОНСЕРВА МАҲСУЛОТЛАРИ ТАЙЁРЛАШ ТЕХНОЛОГИЯСИ ВА УНИНГ АҲАМИЯТИ.....	55
19	М.А. Рахимова, Т.А. Жўлбоев. FAN-TEХНИКА RIVOJLANGAN HOZIRGI ZAMONNING MUHIM EKOLOGIK VAZIFALARI.....	57
20	Н.С. Абдуллаева, З.И. Абдужалилова. ЗОМИН МИЛЛИЙ ТАБИАТ БОҒИ ЎСИМЛИКЛАР ДУНЁСИНИ ИНВЕНТАРИЗАЦИЯСИ.....	59
21	G.D. Soliyeva, S.A. Jalolova. DORIVOR O'SIMLIKЛАRNI YETISHTIRISH VA QAYTA ISHLASH, ULARNING URUG'CHILIGINI YO'LGA QO'YISHNI RIVOJLANTIRISH.....	61
22	Ишанкулова Д.У, Қўзиёва С.Ў. ШАҲАРЛАРНИ КЎКАЛАМЗОРЛАШТИРИШДА МАНЗАРАЛИ ЎСИМЛИКЛАРНИНГ ЎРНИ.....	64
23	J.A. Jumanov, F.B. Abduxoliqov, N.A. Ergasheva SIRDARYO VILOYATI SHO'RLANGAN TUPROQLARIDA O'SIMLIKЛАRNI BARGI ORQALI OZIQLANTIRISHNING SAMARALI USULLARI.....	66
24	Matmuratova G.B, Norqulova F.A. FITONEMATODALARNING O'SIMLIKЛАRDA PARAZITLIK QILISHI VA ZARARI.....	69
25	X. Умурзақова, Ё. Қаюмова. ФАРФОНА ВОДИЙСИ ШАРОИТИДА АНОР БУТАСИНИНГ МУҲИМ ЗАРАРКУНАНДАЛАРИНИНГ ЎЗИГА ХОСБИОЭКОЛОГИК ХУСУСИЯТЛАРИ.....	71
2-SHO'BA. TA'LIM - TARBIYA JARAYONIDA INNOVATSION TEХNOLOGIYALARDAN FOYDALANISH		
26	Jabbarova Z. O., Mustafoyeva N. A. TALIM JARAYONIDA INNOVATSION TEХNOLOGIYALARDAN FOYDALANISH.....	74
27	Aberqulov E.A., Barliboeva D. PEDAGOGIK INNOVATSIYALARNI HAYOTGA TATBIQ ETISHNING TASHKILY ASOSLARI.....	76
28	Soliyeva G.D., Qo'ziyeva Yu.A., Xalilov J.E. BIOLOGIK TA'LIMNI INTENTSIVLASHTIRISH VA AKTIV MUSTAQIL IJODIY TAFAKKURNI TARKIB TOPTIRISH.....	79
29	Ikromova Yu.E., Bahronova A.F. AN'ANAVIY DARS SHAKLLARINI PEDAGOGIK VA AXBOROT TA'LIM TEХNOLOGIYALAROI BILAN UYG'UNLASHTIRISH.....	83
30	Мирзоева М.А., Хайитбоева М.Б. ЦИФРОВИЗАЦИЯ – РАЗВИТИЯ.....	85
31	Esonqulova D.S., Samadova S.J. PEDAGOGIK INNOVATSIYALARNI HAYOTGA TATBIQ ETISHNING TASHKILY ASOSLARI.....	87
32	Ergasheva N.E., Omonjo'lov O.A. TA'LIM SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA INNOVATSION TEХNOLOGIYALARDAN FOYDALANISH.....	91
33	Xolmo'minova B, Turonova G. BOSHLANG'ICH SINIF "ATROFIMIZDAGI	